

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ЗОРІЄНТОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА ЙОГО СТРУКТУРА

FORMATION OF THE INNOVATION-ORIENTED PERSONALITY OF THE FUTURE TEACHER OF PHYSICAL EDUCATION: THE ESSENCE OF THE CONCEPT AND ITS STRUCTURE

Метою статті є висвітлення поняття «формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури» та дослідження його структури. Сформованість інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури є сукупністю особистісних властивостей, якостей і здібностей, що забезпечують її психологічну готовність генерувати нові форми діяльності зі створення, освоєння та поширення інноваційних освітніх продуктів, а також саморозвиток та особистісне зростання як стратегічний фактор продуктивної педагогічної діяльності. Феномен інноваційності виступає як засіб генерування нових форм діяльності з метою отримання інноваційного освітнього результату, здатного до практичного використання. Загальна структура інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури розглядається з урахуванням закономірностей функціонування мотиваційної, емоційно-вольової сфер, пізнавальних процесів (дивергентність мислення, ступінь ригідності розумових процесів тощо), індивідуальних особливостей (здатність до творчості, інтернальність при прийнятті рішень) суб'єкта діяльності. Інноваційно-зорієнтована особистість майбутнього вчителя фізичної культури є інтегральною якістю людини, що утворюється в результаті включення його в інноваційну діяльність і складається з взаємопов'язаних та взаємозумовлюючих компонентів: інноваційно-орієнтаційний, когнітивний, праксіологічний, рефлексивний. Формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури є цілісним динамічним процесом впливу на розвиток інноваційно-орієнтованого, когнітивного, праксеологічного, рефлексивного компонентів утворення, що уможливорює інтеріоризацію особистістю інноваційних педагогічних ідей с подальшим їх застосуванням на практиці. Цей процес є складовою формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання та реалізується через творчість, яка представляє творче осмислення поставленого завдання та виступає базисом інновації.

Ключові слова: інноваційність, фізичне виховання, особистість, педагогічна освіта, інноваційне спрямування, професійна підготовка.

The purpose of the article is to highlight the concept of "formation of the innovation-oriented personality of the future physical education teacher" and research its structure. The formation of the innovation-oriented personality of the future physical education teacher is a set of personal properties, qualities and abilities that ensure her psychological readiness to generate new forms of activity for the creation, mastering and distribution of innovative educational products, as well as self-development and personal growth as a strategic factor of productive pedagogical activity. The phenomenon of innovativeness acts as a means of generating new forms of activity with the aim of obtaining an innovative educational result capable of practical use. The general structure of the innovation-oriented personality of the future physical education teacher is considered taking into account the regularities of the functioning of the motivational, emotional and volitional spheres, cognitive processes (divergence of thinking, the degree of rigidity of mental processes, etc.), individual characteristics (ability to creativity, internality in decision-making) of the subject activity. The innovation-oriented personality of the future physical education teacher is an integral quality of a person, which is formed as a result of his inclusion in innovative activity and consists of interconnected and mutually determining components: innovation-oriented, cognitive, praxeological, reflective. The formation of an innovation-oriented personality of the future physical education teacher is a holistic dynamic process of influencing the development of innovation-oriented, cognitive, praxeological, reflective components of education, which enables the individual to internalize innovative pedagogical ideas with their further application in practice. This process is a component of the formation of the professional competence of the future teacher of physical education and is realized through creativity, which represents a creative understanding of the task and acts as a basis for innovation.

Key words: innovativeness, physical education, personality, pedagogical education, innovative direction, professional training.

УДК 378.14
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.1.31>

Дмітрієва Н.С.,
аспірант кафедри освітології
та психолого-педагогічних наук
Київського університету імені Бориса
Грінченка

Постановка проблеми у загальному вигляді. Необхідність актуалізації та формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури в науково-освітньому середовищі ЗВО обумовлена зростаючими вимогами суспільства до компетентного включення спеціаліста до педагогічної професії зі сформованим високим рівнем потреби в інноваційній педагогічній та науково-педагогічній діяльності,

в особистісному та професійному розвитку та саморозвитку, розвитку учнів засобами фізичної культури [1].

Багато досліджень готовності особистості до інноваційної діяльності розглядають лише деякі складові, не торкаються питань формування та розвитку інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури, відсутні підходи до визначення структури

інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури. Аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури свідчить про те, що щодо нашого дослідження відсутні роботи, які розкривають ознаку поняття «формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури».

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В основному наукові дослідження присвячені розкриттю сутності особистісної, творчої готовності вчителя, готовності освітнього процесу, потенціалу освітнього середовища та закладу вищої освіти. У розглянутих дослідженнях готовності до інноваційної діяльності вчені розкривають структуру готовності та динаміку її розвитку, що дозволяє уявити цілісний характер готовності педагогів до реалізації інноваційної діяльності [2]. У структуру готовності автори включають деякі компоненти: мотиваційний компонент (усвідомлене ставлення до інноваційних технологій), особистісний компонент (допитливість, креативність, працездатність, вміння аналізувати і коригувати свою інноваційну діяльність, здатність до самоаналізу), когнітивний компонент (знання, розуміння специфікації), володіння вміннями їх використовувати) та діяльнісний компонент (володіння сучасними педтехнологіями, вміння обґрунтувати значимість пропонуваніх в освітній процес нововведень) [3; 4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні у фаховій науковій літературі відсутнє цілісне уявлення поняття «формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури» та поняття про його структуру.

Мета статті. Метою статті є висвітлення поняття «формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури» та дослідження його структури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційно-зорієнтовану особистість майбутнього вчителя фізичної культури, що розглядається нами, ми висловили у вигляді феномену інноваційності, що передбачає не тільки отримання в ході продуктивної педагогічної діяльності в науково-освітньому середовищі ЗВО науково-практичного результату – кінцевого інноваційного освітнього продукту, що володіє новими якостями, а й здатність його до масового поширення та використання в освітній практиці. Ми розглядаємо інноваційно-зорієнтовану особистість майбутнього вчителя фізичної культури як сукупність особистісних властивостей, якостей та здібностей, що забезпечують її психологічну готовність генерувати нові форми діяльності зі створення, освоєння та поширення інноваційних освітніх продуктів, а також саморозвиток та особистісне зростання як стратегічний фактор продуктивної педагогічної діяльності.

Сформованість інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури є сукупністю особистісних властивостей, якостей і здібностей, що забезпечують її психологічну готовність генерувати нові форми діяльності зі створення, освоєння та поширення інноваційних освітніх продуктів, а також саморозвиток та особистісне зростання як стратегічний фактор продуктивної педагогічної діяльності. Феномен інноваційності виступає як засіб генерування нових форм діяльності з метою отримання інноваційного освітнього результату, здатного до практичного використання.

Перейдемо до розгляду проблеми структуризації інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури як суб'єкта в інноваційній педагогічній та науково-педагогічній діяльності. Вирішуючи це завдання, ми звернулися до досліджень, що виділяють стрижневі особистісні складові у логічному та сутнісному конструкті інноваційного потенціалу особистості.

Інноваційна зорієнтованість виступає важливою характеристикою сучасної особистості і є особистісним ресурсом, здатним до актуалізації та приведення в дію для досягнення потрібного результату за оптимальних умов розвитку особистісних здібностей, а також можливості особистості в галузі постановки та вирішення завдань її діяльності. Такий особистісний ресурс сприяє усуненню протиріч між особистістю та життєвим середовищем, подолання несприятливих зовнішніх обставин за допомогою трансформації ціннісно-сислової підсистеми особистості, що задає вектор її спрямованості, основу самореалізації через творчу діяльність в професійній сфері.

Загальна структура інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури розглядається з урахуванням закономірностей функціонування мотиваційної, емоційно-вольової сфер, пізнавальних процесів (дивергентність мислення, ступінь ригідності розумових процесів тощо), індивідуальних особливостей (здатність до творчості, інтернальність при прийнятті рішень) суб'єкта діяльності.

Інноваційно-зорієнтована особистість майбутнього вчителя фізичної культури є інтегральною якістю людини, що утворюється в результаті включення його в інноваційну діяльність і складається з взаємопов'язаних та взаємозумовлюючих компонентів: інноваційно-орієнтаційний, когнітивний, праксіологічний, рефлексивний (Таблиця 1).

Інноваційно-орієнтаційний компонент інноваційно-зорієнтованої особистості вчителя фізичної культури є тим стрижнем, навколо якого конструюються основні властивості та якості особистості педагога як професіонала. Пояснюється це тим, що інноваційно-орієнтаційний компонент виконує регулятивну функцію у процесі підготовки вчителя

Компоненти формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури

Компоненти формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури			
Інноваційно-орієнтаційний	Когнітивний	Праксеологічний	Рефлексивний
Формування сталого прагнення до розвитку, удосконалення своєї інноваційної діяльності; визначає ступінь сприйнятливості до педагогічних інновацій, характер і особливості авторської концепції, рівень її реалізації.	Збагачення психолого-педагогічними знаннями та інформацією про сутність інноваційної діяльності у напрямку фізичного виховання, її структурні компоненти, ознаки та особливості.	Запорука імплементації вміння користуватися певним багажем специфічних знань, умінь, необхідних для ефективного здійснення творчої педагогічної діяльності.	Стійкі професійні мотиви, мотиваційну спрямованість на реалізацію рефлексії у професійній діяльності, системне знання про саму рефлексію, її місце у соціально-педагогічній сфері, що дозволяє ефективно та адекватно її здійснювати, творчо осмислювати та долати проблемні моменти, прогнозувати ситуації.

до інноваційної діяльності. Ми вважаємо, що інноваційно-орієнтаційний компонент інноваційно-зорієнтованої особистості вчителя фізичної культури є змістоутворюючим компонентом, оскільки він спрямований на формування сталого прагнення майбутнього вчителя до розвитку, удосконалення своєї інноваційної діяльності. До орієнтації на інноваційну діяльність відносять усе те, що спонукає реально здійснювану активність, узагальнені і більш конкретні життєві цілі, заради яких людина діє. Мотив є вербалізацією мети та програми, що дає можливість цій особі розпочати певну діяльність. Також мотив можна розуміти, як бажаний цільовий стан у рамках відношення «індивід – середовище», а мотивацію як те, що пояснює цілеспрямованість дії. Проблема мотиваційної готовності, сприйнятливості до педагогічних інновацій є однією з центральних у підготовці вчителя, оскільки лише адекватна цілям інноваційної діяльності мотивація забезпечує гармонійне здійснення цієї діяльності та саморозкриття особистості педагога. інноваційно-орієнтаційний компонент інноваційно-зорієнтованої особистості вчителя фізичної культури необхідно розглядати у двох напрямках. По-перше, з погляду місця професійної мотивації у загальній структурі мотивів і, по-друге, оцінивши ставлення майбутнього вчителя до змін, тобто у потребах у педагогічних нововведеннях, їх сприйнятливості, що визначає змістовний бік творчої спрямованості професійної діяльності. Формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури багато в чому визначається громадським оточенням, колективом педагогів – педагогічною спільнотою. Особистість кожного вчителя відрізняється своєрідністю, як і визначає ступінь сприйнятливості до педагогічних інновацій, характер і особливості авторської концепції, рівень її реалізації та інших.

Когнітивний компонент інноваційно-зорієнтованої особистості вчителя вчителя фізичної культури

спрямований на збагачення майбутніх вчителів фізичної культури психолого-педагогічними знаннями та інформацією про сутність інноваційної діяльності у напрямку фізичного виховання, її структурні компоненти, ознаки та особливості.

Праксіологічний компонент інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури є важливою запорукою здійснення інноваційної діяльності, як зазначалося вище, яка необхідна для створення нової програми, а також для модифікації цього нового на рівні впровадження. Отже, педагогічна творчість є необхідною складовою, запорукою формування вміння користуватися певним багажем специфічних знань, умінь, необхідних для ефективного здійснення творчої педагогічної діяльності вчителем фізичної культури.

Рефлексивний компонент інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури як системоутворюючий компонент професійної діяльності у педагогічній сфері, як інтегративна якість особистості забезпечує стійкі професійні мотиви, мотиваційну спрямованість на реалізацію рефлексії у професійній діяльності, системне знання про саму рефлексію, її місце у соціально-педагогічній сфері, що дозволяє ефективно та адекватно її здійснювати, творчо осмислювати та долати проблемні моменти, прогнозувати ситуації. Саме ця якість особистості майбутнього вчителя фізичної культури як професіонала сприяє саморозвитку та можливості розвивати рефлексію в інших.

Інноваційно-зорієнтована особистість майбутнього вчителя фізичної культури включає також такі особистісні якості: толерантність до невизначеності, здатність до виправданого ризику, відповідальність, потреба у самореалізації, мотивація досягнення, рефлексивність, креативність (якість інтелекту, інтелектуальна ініціатива).

Формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури

є цілісним динамічним процесом впливу на розвиток інноваційно-орієнтованого, когнітивного, праксеологічного, рефлексивного компонентів утворення, що уможливорює інтеріоризацію особистістю інноваційних педагогічних ідей с подальшим їх застосуванням на практиці. Цей процес є складовою формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання та реалізується через творчість, яка представляє творче осмислення поставленого завдання та виступає базисом інновації.

Для створення інноваційного продукту необхідно застосувати творче мислення, нестандартний підхід, знайти нову якість у існуючому продукті, здатність до творчості, яка спрямована на виконання конкретної науково-практичної мети, що передбачає отримання певного ефекту, а творчий потенціал особистості виступає основою формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури, цінністю особистості, яку необхідно розвивати, враховуючи вимоги сучасності, а отже і ефективність формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури у науково-освітньому середовищі ЗВО.

Висновки. Отже, що формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури є цілісним динамічним процесом впливу на розвиток інноваційно-орієнтованого, когнітивного, праксеологічного, рефлексивного компонентів утворення, що

уможливорює інтеріоризацію особистістю інноваційних педагогічних ідей с подальшим їх застосуванням на практиці. Цей процес є складовою формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання та реалізується через творчість, яка представляє творче осмислення поставленого завдання та виступає базисом інновації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дмітрієва Н., Хоружа Л. Науково-методологічні підходи до формування інноваційно-зорієнтованої особистості майбутнього вчителя фізичної культури. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2023. № 63. Том 1. С. 268–273. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-41>.
2. Мариновська О. Готовність учителя-практика до інноваційної діяльності: технологічний інструментарій. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp17/Marynovska_2014.pdf. (дата звернення: 14.11.2023).
3. Dmitriieva N. S. Ways of organizing the process of forming the innovation-oriented personality of the future teacher of physical culture. *Innovative Pedagogy*. 2022. 52. 2. P. 103–106. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.1.19>.
4. Dmitriieva N. The Value of Supervision in The Formation of An Innovation-Oriented Personality of The Future Teacher of Physical Culture. *Engineering and Educational Technologies*. 2023. 11 (1). 34–44. <https://doi.org/10.32782/2307-9770.2023.11.01.03>.